

REPUBLIKA HRVATSKA

Odbor za uklanjanje diskriminacije žena

**Odgovori na popis problema i pitanja vezanih za Četvrto i Peto periodično
izvješće za Hrvatsku**

Priredio: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske

Zagreb, veljača 2015. godine

SADRŽAJ

Opći kontekst.....	3
Provedba UN Konvencije o suzbijanju svih oblika diskriminacije žena prema člancima 1. -16.....	3
Zakonodavni i institucionalni okvir pristupa pravdi.....	9
Nacionalni mehanizmi za unapređenje položaja žena.....	12
Privremene posebne mjere.....	15
Stereotipi.....	16
Nasilje nad ženama.....	18
Žene u poslijeratnim situacijama.....	21
Trgovanje ljudima i eksploatacija prostitucije.....	22
Sudjelovanje u političkom i javnom životu.....	23
Obrazovanje.....	25
Zapošljavanje.....	26
Zdravlje.....	27
Ruralne žene.....	29
Grupe žena u nepovoljnom socijalnom položaju.....	30
Dodatak: Prilog 1.....	33
Prilog 2.....	34
Kratice.....	36
Pregled zakonodavnih i drugih akata vezanih uz ravnopravnost spolova i uklanjanje diskriminacije žena.....	37
Popis priloga.....	39

Opći kontekst

1. Razlozi prolongiranog podnošenja Četvrtog i petog periodičnog izvješća Republike Hrvatske (dalje:RH) proizlaze iz obveza izrade velikog broja izvješća za potrebe različitih međunarodnih organizacija, uključujući i druga tijela i odbore Ujedinjenih naroda (dalje:UN) provedbe prioriternih aktivnosti vezanih uz izvršavanje obveza u procesu pristupanja RH Europskoj uniji (dalje:EU) kao i pojedinih proceduralnih razloga.

Nevladine organizacije nisu bile uključene u proces pripreme ovog izvješća s obzirom da običavaju podnositi zasebna izvješća u sjeni. Međutim, u podnijetom izvješću referiralo se na učinke različitih mjera i javnih politika na građane i građanke te rezultate brojnih projekata i aktivnosti koje su provodile NGOs zasebno ili u suradnji s tijelima državne uprave.

Izvješće je na engleskom i hrvatskom jeziku dostupno javnosti putem web stranica.

U nastavku donosimo sažeti pregled najnovijih informacija o provedbi CEDAW-a.

Provedba UN Konvencije o suzbijanju svih oblika diskriminacije žena prema člancima 1. -16.

Čl.1. *Nacionalna politiku za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine* (dalje: *Nacionalna politika*) koju je donio Hrvatski sabor u srpnju 2011. godine definirana je kao osnovni strateški dokument RH koji se donosi s ciljem uklanjanja diskriminacije žena i uspostavljanja stvarne ravnopravnosti spolova provedbom politike jednakih mogućnosti.

Čl.2 Donesen je novi *Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor* (2015), *Zakon o radu* (2014), *Obiteljski zakon* (2014), *Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći* (2014), *Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola* (2014), *Kazneni zakon* (2011), *Zakon o lokalnim izborima* (2012), *Zakon o socijalnoj skrbi* (2012), a izmijenjeni i dopunjeni su *Zakon o suzbijanju diskriminacije*, *Zakon o državnim maticama*, *Zakon o roditeljskim potporama*, *Zakon o strancima*, *Zakon o kaznenom postupku* i *Zakon o mirovinskom osiguranju*. 2013. doneseni su novi *Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske* i *Zakon o obrani* u kojima su definirani jezični standardi za područje obrane i sigurnosti u skladu s rodnom terminologijom.

Čl.3. Doneseni su novi strateški dokumenti koje sadrže mjere za osnaživanje i napredak žena, kako slijedi: *Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji 2011.-2016.*, *Strategija razvoja ženskog poduzetništva u RH za razdoblje od 2014. do 2020. godine*, *Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava 2013.-2016.*, *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima, za razdoblje od 2012. do 2015. godine*, *Nacionalna strategija za uključivanje Roma 2013.-2020.*, *Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.*, *Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u RH 2011.-2016.*, *Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja od 2011. do 2013. godine*, *Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020.*, *Nacionalni akcijski plan za provedbu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 (2000) o položaju žena, miru i sigurnosti i srodnih rezolucija za razdoblje od 2011. do 2014. te Migracijska politiku za razdoblje 2013.-2015.* Krajem 2014. godine Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (dalje:ULJPNM) osnovao je Radnu skupinu za izradu novog *Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije 2015.-2020.*

Čl.4. Za poticanje ostvarivanja ravnopravnosti spolova privremenim posebnim mjerama upućujemo na odgovore u pitanju 6.

Čl.5. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH (dalje:URS) u partnerstvu s udrugama Ženska soba - Centar za seksualna prava i CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje od prosinca 2013. godine provodi dvogodišnji projekt - kampanju „Moj glas protiv nasilja“, sufinanciran od Europske komisije temeljem natječaja Programa Zajednice za zapošljavanje i socijalnu solidarnost - PROGRESS. Glavni cilj projekta je podizanje svijesti javnosti o neprihvatljivosti svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama/djevojkama, uključujući obiteljsko nasilje i odašiljanje jasne poruke o nultoj toleranciji na sve oblike rodno uvjetovanog nasilja.

Nastavljena je i provedba nacionalne preventivne kampanje „Živim život bez nasilja“ u organizaciji Minisarstva unutarnjih poslova (dalje:MUP) u suradnji sa Programom Ujedinjenih naroda za razvoj (dalje:UNDP) i Ministarstvom znanosti,obrazovanja i sporta (dalje:MZOS) za učenike osnovnih i srednjih škola, nastavnike i roditelje.

RH je u siječnju 2013. godine potpisala *Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*. Vlada RH donijela je *Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja 2012.*, a *Protokol za postupanje u slučaju zločina iz mržnje 2011. godine*.

Čl.6. Upućujemo na odgovore u pitanju 12. i 13.

Čl.7. URS je uoči parlamentarnih izbora 2011. i lokalnih izbora 2013., u suradnji sa NGOs i lokalnim povjerenstvima provodio kampanje za povećanje udjela žena na kandidacijskim listama i javno pozivao na provedbu odredbi *Zakona o ravnopravnosti spolova* koje propisuju da su političke stranke dužne voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama. URS je bio i jedan od partnera udruzi Otvorena medijska grupacija u provedbi medijske kampanje o potrebi glasovanja na izborima za Europski parlament „Iskoristi svoju moć, donesi odluku!“, koji je i sufinancirao EP.

Temeljem provedbe mjere iz *Nacionalne politike* 2013. godine uspostavljen je potpuni sustav rodnog praćenja cjelokupne statistike izbornog procesa koji je javnosti dostupan putem internetskih stranica Državnog izbornog povjerenstva. Za dodatne informacije upućujemo na odgovore u pitanju 14.

Čl.8. Rodna perspektiva je ugrađena u sve vanjskopolitičke djelatnosti u okviru sudjelovanja na međunarodnim i regionalnim organizacijama i forumima, kao i u razvojnoj pomoći prema trećim zemljama koju pruža RH, pri čemu se ističu naponi uloženi u obrazovno i ekonomsko osnaživanje žena u Afganistanu. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (dalje: MVEP) je kandidiralo i podržalo candidature svih zainteresiranih diplomatkinja i drugih hrvatskih državljanke na vodeće i druge pozicije u međunarodnim organizacijama. Visoka diplomatkinja podržana je za reizbor u Savjetodavni odbor UN za administrativna i proračunska pitanja. Podržana je kandidatura visoke diplomatkinje za čelnu osobu Centra OEES-a za sprječavanje konflikata. MVEP i Stalna misija RH pri UN su također aktivno podržavali rad visoke hrvatske diplomatkinje u UN Odboru za uklanjanje diskriminacije žena. Diplomatinja i pomoćnica ministrice preuzela je predsjedanje Međunarodnom savjetodavnom grupom upravljačkog tijela Centra za sigurnosnu suradnju (RACVIAC), jedinstvenu međunarodnu organizaciju za promicanje stabilnosti i sigurnosti u regiji. MVEP je 2013. godine uputio dvije diplomatkinje na promatranje izbora u Armeniji i Albaniji u sklopu promatračkih misija OEES-a. U ukupno 7 stalnih izaslanstava Hrvatskog sabora koja djeluju pri međunarodnim parlamentarnim organizacijama 42% je žena.

Čl. 9. U *Migracijskoj politici za razdoblje 2013.-2015.* posebna je zaštita namijenjena ugroženim kategorijama osoba među kojima su žene žrtve trgovanja ljudima i žrtve organiziranog kriminala, trudnice, žene s maloljetnom djecom i osobe istospolne orijentacije. Osnovano je Stalno

povjerenstva za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo i donesen Akcijski plan za uklanjanje prepreka za integraciju stranaca. U 2013. godini bilo je 1.088 tražitelja azila od čega 117 žena. Iste je godine odobreno 7 zahtjeva za azil (4 muškaraca i 3 žene) i 17 zahtjeva za supsidijarnu zaštitu (10 muškaraca i 7 žena).

Čl.10. 2013. godine donesen je novi *Udžbenički standard* koji preciznije definira etičke, jezične i likovno-grafičke standarde u udžbenicima za osnovnu i srednju školu sukladno načelima ravnopravnosti spolova. Primjetan je napredak u uklanjanju stereotipa iz tekstova i likovno-grafičkih rješenja i korištenju rodno neutralnog ili rodno osjetljivog jezika u nastavnom procesu.

2012. donesen je *Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja*, a njegova eksperimentalna primjena u školama počela se provoditi temeljem *Odluke ministra o eksperimentalnoj provedbi i praćenju provedbe Kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja u dvanaest osnovnih i srednjih škola u 2012./2013. i 2013./2014. školskoj godini*. Provedeno je niz različitih oblika stručnih usavršavanja za nastavnike osnovnih i srednjih škola za primjenu građanskog odgoja i obrazovanja. 2014. godine pristupilo se međupredmetnoj i interdisciplinarnoj provedbi Programa građanskog odgoja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama.

Ciljanu edukaciju o ravnopravnosti spolova za nositelje odgojno obrazovanog procesa organizirala je tijekom 2013. i 2014. godine Agencija za odgoj i obrazovanje.

I dalje se bilježi kontinuirani trend povećanja obrazovanja žena. Udio žena koje se upisuju (56,8%) i onih koje završavaju stručne i sveučilišne studije (58,9% u šk. god. 2013./2014.) zamjetno je veći od udjela muškaraca u ukupnom broju upisanih i diplomiranih na visokim učilištima. Udio žena sa akademskim stupnjem magistre znanosti porastao je sa 55,6% 2010. na 57,9% 2013. godine, a udio žena s doktoratom sa 51,1% 2010. na 54,7% 2013. godine.

Čl.11. Ulaskom u EU RH pridružila se provedbi mjera aktivne politike zapošljavanja namijenjene nezaposlenim osobama s otežanim pristupom tržištu rada, uključivši žene. Hrvatski zavod za zapošljavanje (dalje: HZZ) između ostalih mjera za poticanje zapošljavanja, u 2015. godini provodit će i poseban paket mjera za žene, za što je u siječnju 2015. godine upućen javni poziv. Poticanje zapošljavanja zasnivalo se na *Nacionalnom planu za poticanje zapošljavanja 2011. - 2013.*, usklađenom s *Zajedničkom procjenom prioriteta politike zapošljavanja (JAP) EK* i sa smjernicama *Europske strategije zapošljavanja. Operativni program Razvoj ljudskih potencijala 2007.-2013.*,

kao okvir za korištenje predpristupnih fondova EU, bio je usmjeren potrebama skupina pogođenim visokom nezaposlenošću među kojima su osobito žene. Čitav niz projekata koji su financirani na osnovu ovog Operativnog programa uključivao je žene kao krajnje korisnice, a grant shema pod nazivom *Žene na tržištu rada*, u okviru mjere „Potpora skupinama koje se nalaze u nepovoljnom položaju prilikom pristupa zapošljavanju“ obuhvatila je nekoliko velikih projekata.

U novom Operativnom programu „Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.“, uglavnom za povlačenje sredstava iz Europskog socijalnog fonda, žene kao posebna korisnička skupina uvrštene su u većinu investicijskih prioriteta, a posebice kad je riječ o samozapošljavanju nezaposlenih te borbi protiv siromaštva i svih oblika diskriminacije.

Novi *Zakon o radu* sadrži ranije uspostavljene institute poput zabrane izravne i neizravne diskriminacije, obveze isplate jednake plaće muškarcima i ženama za rad jednake vrijednosti, zaštite dostojanstva radnika od spolnog uznemiravanja, tereta dokazivanja u radnim sporovima, te zaštite trudnica i dojilja. Poslodavci koji zapošljavaju najmanje 20 radnika dužni su donijeti pravilnik o radu koji sadrži mjere zaštite od diskriminacije. Zabranjeno je traženje od radnika podataka koji nisu u neposrednoj vezi s radnim odnosom, zabranjen je otkaz za vrijeme trudnoće, korištenja rodiljnog, roditeljskog, posvojiteljskog dopusta te rada s polovicom punog radnog vremena radi pojačane brige i njege djeteta. Među teže prekršaje koji se kažnjavaju novčanom kaznom je traženje od radnika podataka koji nisu u neposrednoj vezi s radom te uskraćivanje povratka na poslove na kojima je osoba radila prije korištenja prava na rodiljni, roditeljski ili posvojiteljski dopust, dok među najteže prekršaje spada odbijanje zapošljavanja, otkaz ugovora o radu zbog trudnoće te ponuda sklapanja izmijenjenog ugovora o radu pod nepovoljnijim uvjetima zbog trudnoće, rođenja ili dojenja djeteta.

Smjernice za razvoj i provedbu aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2015.-2017. godine Vlada je donijela u prosincu 2014. na temelju analize stanja i preporuka EK. Jedan od glavnih ciljeva u okviru prvog prioriteta koji se odnosi na povećanja stope zaposlenosti stanovništva je povećanje stope participacije žena na tržištu rada putem potpora za zapošljavanje, javnih radova, obrazovanja, savjetovanja, potpora poduzetništvu žena, samozapošljavanju te putem osiguravanja rodne ujednačenosti kod obrazovanja i zapošljavanja te osiguravanja skrbi za djecu i

starije osobe s ciljem usklađivanja radnog i privatnog života. Definirane su i mjere podrške ženama zaposlenima na skraćeno i nepuno radno vrijeme zbog obiteljskih i sličnih obveza.

Čl.12. Od 2006. godine Ministarstvo zdravlja (dalje:MZ) redovito provodi *Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke*. 2012. godine započela je provedba *Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka vrata maternice*. Svake godine se obilježava „Dan narcisa“ kojim se uz prigodna događanja ženama želi svratiti pozornost na važnost ranog otkrivanja raka dojke te „Dan mimoza“ kojim se ukazuje na važnost ranog otkrivanja raka grla maternice.

Čl.13. U poduzetništvo žena u razdoblju od 2010. do 2013. godine investirano je 547 milijuna kuna iz fondova Europske unije i državnog proračuna. Ministarstvo nadležno za poduzetništvo davalo je financijsku potporu kroz zaseban projekt „*Poduzetništvo žena*“ u okviru kojeg je u razdoblju od 2009. do 2012. godine odobreno 2.540 zahtjeva u ukupnom iznosu od 33.776.130,00 kn. U 2013. godini u sustavu bespovratnih potpora poduzetnice su mogle ostvariti dodatnih 15 bodova ukoliko su vlasnice više od 51% gospodarskog subjekta. Poduzetnice su uz projekt „*Poduzetništvo žena*“ sudjelovale i u svim drugim poticajnim projektima malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva te je u razdoblju od 2009. do 2013. godine ženama odobreno 7.325 projekata (39,06%). Također se provodila mjera poboljšanja pristupa žena financijskim sredstvima kroz posebnu i povoljnu kreditnu liniju u Hrvatskoj banci za obnovu i razvoj (dalje:HBOR), što je prepoznato kao primjer dobre prakse od Europskog instituta za ravnopravnost spolova (EIGE). Ministarstvo poduzetništva (dalje:MINPO) osiguravalo je sredstva subvencije kamata, a Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije (dalje: HAMAG INVEST) državna jamstva iz jamstvenih programa. Od 2011. godine kad su MINPO i HBOR zaključili *Sporazum o poslovnoj suradnji na provedbi povoljnog financiranja ženskog poduzetništva*, do kraja 2013. godine odobreno je ukupno 223 projekta ukupne vrijednosti 106.312.438,57 kn. U siječnju 2012. godine zaključen je Sporazum o suradnji na programu „*Žene u poduzetništvu*“ između HBOR-a i Europske banke za obnovu i razvoj s ciljem razmjene informacija o potrebama potencijalnih korisnica i problemima s kojima se suočavaju poduzetnice te promocije poduzetnica putem partnerskih banaka. HAMAG INVEST je do sredine 2012. godine provodio „*Jamstveni program Žene poduzetnice*“ u kojemu su žene mogle dobiti jamstvo do 700.000,00 kn sa naknadom od 0,75% te je po njemu odobreno ukupno 11 jamstava. Jamstva su se nastavila davati poduzetnicama i po drugim programima, pogotovo „*Novim poduzetnicima*“ gdje je naknada smanjena na minimalnih 0,25%

iznosa jamstva. U okviru ovog programa odobreno je 50 jamstava čime je omogućeno 48 milijuna kuna novih investicija poduzetnica.

Broj druge aktivnosti namijenjene poticanju poduzetništva žena provodili su MINPO, URS, HZZ u suradnji s lokalnim partnerima, organizacijama civilnog društva i drugih institucija. Provedeni su projekti „*Poduzetnica-to mogu biti i ja*“, „*Ostvarenje potencijala žena u poduzetništvu, znanosti i politici u Republici Hrvatskoj*“, „*Budi poslovna – budi konkurentna*“, „*Žene u rodno netradicionalnim zanimanjima*“, „*Europska mreža ambasadorica ženskog poduzetništva*“ i dr.

Hrvatski olimpijski odbor (dalje:HOO) donio je *Preporuku za provedbu mjera Nacionalne politike za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine*, a Komisija za žene u sportu HOO-a usvojila je *Akcijski plan za realizaciju mjera Nacionalne politike za ravnopravnost spolova, za 2013. -2014.* URS je preveo i tiskao Priručnik o dobroj praksi Vijeća Europe „*Ravnopravnost spolova u sportu – Dostupnost športskih aktivnosti djevojčicama i ženama*“ koji je distribuiran na seminarima za koordinatorice za žene u sportu.

Čl.14. Upućujemo na odgovore u pitanju 18.

Čl.15. Upućujemo na odgovore u pitanju 10.

Zakonodavni i institucionalni okvir pristupa pravdi

2. ULJPNM koji prati provedbu *Zakona o suzbijanju diskriminacije* organizirao je tijekom zadnjih nekoliko godina, u suradnji s Pučkim pravobraniteljem i Pravosudnom akademijom veliki broj radionica, seminara i konferencija s ciljem podizanja svijesti državne i javne uprave, sudaca, tužiteljstva i drugih dionika o različitim oblicima diskriminacije, uključujući i onu temeljem spola. Sadržaj edukacija bio je vezan za antidiskriminacijske mjere i primjenu antidiskriminacijskog zakonodavstva. Na prijedlog pučkog pravobranitelja unaprijeđeni su *Obrasci za statističko praćenje sudskih predmeta vezanih za diskriminaciju i osnove diskriminacije* što je poboljšalo praćenje sudskih predmeta. Prema Izvješću Pučke pravobraniteljice broj postupaka na sudovima za diskriminaciju temeljem spola raste - od 4 postupka u 2010. godini, preko 22 u 2011. i 43 u 2012. godini do 62 postupka u 2013. godini. Iako se češće radi o prekršajnim, a ne građanskim

postupcima, građani ipak u većoj mjeri prepoznaju diskriminaciju, skloniji su podizanju sudske tužbe, te raste povjerenje u učinkovitost sustava zaštite od diskriminacije.

Donošenju novog *Zakona o radu* 2014. prethodile su njegove izmjene i nadopune 2011., 2012., i 2013. godine. Inspekcijski nadzor nad provedbom *Zakona o radu*, i na temelju njega donesenih propisa, te drugih zakona i propisa koji uređuju odnose između poslodavaca i radnika, obavlja središnje tijelo državne uprave nadležno za poslove inspekcije rada.

Inspektorat rada je u inspekcijskim nadzorima u razdoblju 2011.-2014. godine utvrdio smanjenje razlike između broja oštećenih muškaraca i žena u odnosu na povrede odredbi *Zakona o radu* kojima je uređen prekovremeni rad i tjedni odmor. Udio žena u ukupnom broju onih koji su nezakonito prekovremeno radili smanjio se od 63,3% u 2013. na 54,8% u 2014. godini. Udio žena u broju onih radnika kojima je uskraćeno pravo na tjedni odmor smanjio se sa 77,6% u 2013. godini na 48,5% u 2014. godini. Podaci iz područja zaštite na radu pokazuju da je zaštita žena na radu u razdoblju od 2011. do 2014. znatno poboljšana te da poslodavci posluju s manje nezakonitosti. Upućujemo na Prilog 1., tablica 1. i 2. za podatke o izvršenom nadzoru i postupanjima inspektora rada.

U svrhu učinkovitije primjene *Zakona o radu* redovito se održavaju različita savjetovanja i seminari.

Za efikasniju primjenu *Zakona o ravnopravnosti spolova* potrebno je provoditi trajne aktivnosti s ciljem upoznavanja javnosti s njegovim odredbama i educirati državne službenike i druge nadležne dionike. U tu svrhu u Državnoj školi za javnu upravu održavaju se redovite radionice i predavanja. U svrhu učinkovitije primjene ovog Zakona najavljene su i promjene u dijelu koji se tiče bržeg postizanja uravnotežene zastupljenosti muškaraca i žena u političkom odlučivanju o čemu izvješćujemo u odgovoru na pitanje 14. Potrebno je također ojačati institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova na nacionalnoj i lokalnoj razini.

3. S ciljem podizanja svijesti i znanja ruralnih žena URS je u 2012. godini raspisao Natječaj za financijsku potporu projektima udruga na temu „Upoznavanje javnosti u ruralnim područjima sa Zakonom o ravnopravnosti spolova“ temeljem čega je dao financijsku potporu u iznosu od 200.000,00 kuna za 10 projektnih prijedloga udruga.

URS kontinuirano tiska, javno promovira i široko distribuira najznačajnije međunarodne i nacionalne dokumente u području ravnopravnosti spolova, uključujući CEDAW. Promicanje

CEDAW-a i pekinške *Platforme za djelovanje* uvršteno je kao zasebna mjera u *Nacionalnu politiku*. U razdoblju od 2011. do 2014. godine distribuirano je na stotine primjeraka tiskanog izdanja CEDAW-a saborskim zastupnicima, ministarstvima, vladinim uredima, lokalnim povjerenstvima za ravnopravnost spolova, nevladinim udrugama, fakultetima, polaznicima radionica Državne škole za javnu upravu, uključujući i različite druge seminare. URS je financijski i organizacijski potpomogao tiskanje zbornika radova „Ljudska prava žena – Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja CEDAW-a“ Instituta za društvene znanosti „Ivo Pilar“. Redovito se distribuiraju širokom krugu dionika na tisuće primjeraka *Nacionalne politike*, koja je prevedena i na engleski jezik i na Brailleovo pismo, kao i deseci tisuća letka s tekstom *Zakona o ravnopravnosti spolova*.

Posebna se pažnja posvećuje i promoviranju europskih rodni politika. U tu svrhu 2011. godine prevedena je na hrvatski jezik i promovirana *Strategija za ravnopravnost između žena i muškaraca 2010. - 2015. Europske komisije*, a 2013. godine prevedena je i tiskana *Strategija za ravnopravnost spolova Vijeća Europe 2014. – 2017.*

2013. godine URS je tiskao hrvatsko/engleski zbornik radova „*Žene u izgradnji mira: Pristupanje žena pravosuđu u postkonfliktnim zemljama*“ sa istoimene regionalne konferencije održane u Zagrebu godinu ranije. Tiskana je i promovirana znanstvena monografija radova „*Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj*“ nastala na temelju provedbe prvog znanstvenog istraživanja o stavovima, percepciji i iskustvima prema rodnoj diskriminaciji u RH, a što je izazvalo i značajan interes zemalja u regiji.

U okviru projekta „Moj glas protiv nasilja“ 2014. godine URS je tiskao, promovirao i nastavio sa širokom diseminacijom hrvatskog prijevoda *Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* kao i *Protokola o suzbijanju seksualnog nasilja*, a tiskani su i letci ***Smjernice za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji***. Ministarstvo socijalne politike i mladih (dalje:MSPM) redovito ažurira i distribuira Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji. Početkom ove godine URS je povodom obilježavanja 20-te godišnjice od donošenja Pekinške deklaracije i Platforme za djelovanje tiskao letak s tekstom Pekinške deklaracije u nakladi od 1500 primjeraka.

Organizirane su brojne konferencije, ciljani seminari, okrugli stolovi, radionice i druge aktivnosti od strane državnih tijela, institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova i organizacija civilnog društva na nacionalnoj i lokalnoj razini s ciljem podizanja svijesti javnosti i znanja posebno ranjivih skupina žena o njihovim pravima. U organizaciji ULJPNM i Savjeta za nacionalne manjine svake godine održavaju se seminari „Osposobljavanje i educiranje mladih pripadnika nacionalnih manjina“ gdje je jedna od tema i položaj pripadnica nacionalnih manjina, kao i upoznavanje sa CEDAW i *Nacionalnom politikom*.

Tijela državne uprave i vladini uredi pružaju financijsku potporu projektima udruga aktivnih u području ravnopravnosti spolova, uključivši udruge žena pripadnica nacionalnih manjina. Za dodatan pregled aktivnosti vezanih za unaprjeđenje položaja Romkinja, žena u ruralnim područjima i žena starije dobi upućujemo na odgovore u pitanjima 18., 19. i 20.

S ciljem osnaživanja žena s invaliditetom uspostavljena je trajna suradnja URS-a i Zajednice osoba s invaliditetom Hrvatske (SOIH) koji od 2012. godine u suradnji s URS-om, Gradom Zagrebom i ULJPPNM redovito godišnje u studenom i prosincu provode kampanju „Bijele vrpce“.

Nacionalni mehanizmi za unaprjeđenje položaja žena

4. U Uredu za ravnopravnost spolova trenutno ima 6 zaposlenih osoba (uključujući ravnateljicu), odnosno 1 zaposlenica manje nego 2010. godine. Sredstva koja se iz Državnog proračuna izdvajaju za rad URS-a smanjila su se: 2010. godine proračun URS-a iznosio je 2.450.000,00 HRK, a 2014. godine 1.802.134,00 HRK.

U padu su i sredstava za rad koja se iz Državnog proračuna izdvajaju za rad Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova – 2011. godine iznosila su 2.915.602,00 HRK, a 2014. godine 2.529.805,0 HRK. U Uredu pravobraniteljice zaposleno je 11 osoba, uz pravobraniteljicu i njenog zamjenika, zaposleno je 9 službenika/ca, a 1 osoba je angažirana na programu stručnog osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa.

U oba ureda postoje internim aktima sistematizirana, ali nepopunjena radna mjesta.

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave osnivaju i osiguravaju sredstva za rad županijskih i gradskih/općinskih povjerenstava za ravnopravnost spolova temeljem obveze iz članka

28. *Zakona o ravnopravnosti spolova*. Godišnja financijska izdvajanja za rad povjerenstava nisu istovjetna i ujednačena za sve županije te se kreću od 2.000 do 250.000 HRK. Unazad nekoliko godina bilježi se trend povećanja ukupno dodijeljenih sredstava. Na učinkovitiju i dosljedniju provedbu *Zakona o ravnopravnosti spolova* te osiguranje administrativnih uvjeta za rad i povećanje financijskih sredstva u županijskim proračunima za rad povjerenstava kontinuirano poziva URS, kao i Koordinacija županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova koja se održava u organizaciji URS-a.

5. Planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova donose tijela državne uprave i pravne osobe u pretežitom vlasništvu države za razdoblje od četiri godine temeljem odobrenja koje im daje URS. URS izradio je Smjernice za pisanje Planova djelovanja. Nakon određivanja konkretnih ciljeva, u Planovima djelovanja definiraju se načini provedbe s preciznim aktivnostima, rokovima i nositeljima zaduženja, metode nadziranja provedbe, a uključen je i plan provedbe mjera iz *Nacionalne politike* iz nadležnosti tijela koje donosi Plan djelovanja. U Planu djelovanja nalazi se i plan programa izobrazbe o ravnopravnosti spolova za službenike te popis prava, obveza i način rada koordinatora za ravnopravnost spolova.

Sukladno djelokrugu rada i nadležnostima ureda državne uprave u županijama, Plan djelovanja ovih tijela sadrži ciljeve kojima se osigurava nadzor nad provedbom zakonske obveze jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnih osoba s javnim ovlastima i drugih pravnih osoba i obrtnika koji zapošljavaju više od 20 zaposlenih da u svoje opće akte uvrste antidiskriminacijske zakonske odredbe i mjere za uspostavljanje ravnopravnosti spolova.

Većina ministarstava i drugih tijela državne uprave (ukupno 51) donijela su Plan djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova. Budući se struktura vlasništva u pravnim osobama u pretežitom vlasništvu države (59 pravnih subjekata) kontinuirano mijenja u procesu privatizacije te da su neka od njih u stečaju do sada je Plan djelovanja donijelo desetak najvećih pravnih subjekata. URS ocjenjuje da su se Planovi djelovanja s jedne strane pokazali vrlo učinkovitim alatima za gender mainstreaming, a s druge da su rezultirali donošenjem novih vrijednih akata koji imaju dodanu vrijednost kao što je naprimjer policy document „Rodno osviještena politika u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama Republike Hrvatske“ ili „Naputak o korištenju rodno-osjetljivog jezika u Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja“.

Što se tiče implementacije *Nacionalne politike* navodimo da je njen strateški pristup sukladan CEDAW-u te za tražene informacije upućujemo na odgovore o primjeni CEDAW-a kao i na odgovore na dodatna pitanja i probleme.

Nacionalna politika sadrži sedam ključnih područja djelovanja i obvezuje RH na uključivanje rodne dimenzije u sva područja politike provođenjem velikog broja mjera vezanih uz: 1) Promicanje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti, 2) Stvaranje jednakih mogućnosti na tržištu rada, 3) Unapređenju primjene rodno osjetljivog odgoja i obrazovanja, 4) Uravnoteženje sudjelovanja žena i muškaraca u procesima političkog i javnog odlučivanja, 5) Uklanjanje svih oblika nasilja nad ženama, 6) Promicanje međunarodne suradnje i ravnopravnosti spolova izvan Hrvatske i 7) Daljnje osnaživanje institucionalnih mehanizama i metoda provedbe.

Zakonom o ravnopravnosti spolova propisano je da URS podnosi Vladi RH dvogodišnja izvješća o provedbi *Nacionalne politike* za čiju je izradu i nadzor provedbe zadužen. URS je u srpnju 2014. godine podnio Vladi RH vrlo opsežno Izvješće o provedbi *Nacionalne politike* za ravnopravnost spolova 2011. – 2015., za razdoblje od 2011. do 2013. godine. Izvješće je izrađeno temeljem dostavljenih očitovanja nadležnih ministarstava i drugih državnih tijela te županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova.

Analiza provedbe sve 94 mjere iz *Nacionalne politike* pokazala je da je najveći dio mjera proveden u utvrđenim rokovima. Ovako visok stupanj implementacije ukazuje na visoku uključenost svih nadležnih dionika, uglavnom državnih tijela i lokalnih povjerenstava za ravnopravnost spolova koji su svoje aktivnosti učestalo provodili u suradnji s organizacijama civilnog društva. O velikoj zainteresiranosti javnosti za provedbu *Nacionalne politike* govore brojni podaci iz spomenutog izvješća s obzirom da su se o različitim aspektima i područjima *Nacionalne politike* trajno vodile brojne javne rasprave i na nacionalnoj i na lokalnoj razini. Za provedbu *Nacionalne politike* značajan interes iskazale su i međunarodne organizacije, prije svega tijela EU. Kao značajna postignuća u ovom razdoblju treba istaknuti da je temeljem obveze u provedbi mjera iz *Nacionalne politike* doneseno nekoliko novih važnih strateških dokumenta i drugih akata u području promicanja ravnopravnosti spolova i osnaživanja društvenog položaja žena kao i da su provedene brojne akcije s ciljem podizanja svijesti javnosti o neprihvatljivosti diskriminacije žena. Uz brojne kampanje usmjerene ka osvještavanju javnosti o potrebi bržeg uspostavljanja ravnopravnosti spolova, primjerice u području povećanja političke participacije žena i suzbijanja nasilja nad ženama, ciljano su se provodile mnoge druge akcije vezane uz pojedine segmente

ženske populacije. Dodana je vrijednost da su po prvi put županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova izradila akcijske planove za provedbu mjera *Nacionalne politike* na lokalnoj razini koje su usvojile županijske skupštine. Na internetskim stranicama URS-a dostupna je baza svih donesених lokalnih akcijskih planova i pregled aktivnosti lokalnih povjerenstava.

Vrlo je teško procijeniti koliko se ukupno izdvaja sredstava iz Državnog proračuna za aktivnosti osnaživanja žena i promicanja načela ravnopravnosti spolova. Odgovor na ovo pitanje učestalo se traži od URS-a za potrebe različitih međunarodnih izvještaja. Iako su sva državna tijela i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koja su zadužena za provedbu mjera iz *Nacionalne politike* dužna osigurati potrebna financijska sredstva, većina državnih tijela nema za tu svrhu izdvojenu posebnu stavku u svojim godišnjim proračunima, već se sredstva izdvajaju u okviru njihove redovite djelatnosti sukladno djelokrugu rada. Sredstva iz Državnog proračuna (i lokalnih proračuna) se izdvajaju i za provedbu drugih komplementarnih nacionalnih strategija kao i za financiranje brojnih projekata organizacija civilnog društva aktivnih u području ravnopravnosti spolova. Za učinkovitiju provedbu i nadzor provedbe *Nacionalne politike* potrebno je ojačati financijske i administrativne kapacitete svih institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova.

Privremene posebne mjere

6. Od 2013. godine primjenjuju se nove posebne mjere vezane uz poticanje poduzetništva žena u okviru programa „Poduzetnički impuls“ gdje u sustavu bespovratnih potpora koje dodjeljuje MINPO poduzetnice mogu ostvariti dodatnih 15 bodova ukoliko su vlasnice više od 51% gospodarskog subjekta.

Od 2001. godine primjenjuje se odredba iz *Zakona o političkim strankama* prema kojoj se za svakog izabranog zastupnika podzastupljenog spola političkim strankama isplaćuje 10% viša naknada po zastupniku u parlamentu i u vijećima općina i gradova i županijskim skupštinama.

U novom *Zakonu o lokalnim izborima* iz 2012. godine propisana je obveza predlagatelja da vodi računa o rodnoj uravnoteženosti kandidacijske liste, sukladno *Zakonu o ravnopravnosti spolova* u koji su 2008. godine uvedene kvote od najmanje 40% zastupljenosti jednog spola na izbornim listama. U novi *Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor* iz veljače 2015. godine uvedena je odredba prema kojoj kandidacijske liste koje ne udovoljavaju gornjim zahtjevima neće biti pravovaljane.

Odredbama *Zakona o radu, Zakona o roditeljskim potporama* i drugim srodnim zakonima propisane su posebne mjere u odnosu na zaštitu majčinstva.

Stereotipi

7. Suzbijanje rodni stereotipa i uvođenje rodno osjetljive politike u medije uvršteno je kao zaseban cilj u *Nacionalnu politiku*. Hrvatska radio televizija (dalje:HRT) donijela je Plan djelovanja za uspostavljanje ravnopravnosti spolova. HRT je 2011. godine proveo istraživanje o stavovima svojih djelatnika o promicanju ravnopravnosti spolova u programskim sadržajima. Edukacijski centar HRT-a proveo je u 2011. godini nekoliko ciklusa edukacija o rodnoj ravnopravnosti uključujući upotrebu rodno osjetljivog jezika. U suradnji s Uredom pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Edukacijski centar HRT-a i Akademija HRT-a proveli su 2012. i 2013. godine edukacijske radionice za urednike i novinare o potrebi uklanjanja spolnih stereotipa u medijskom izričaju na temu: „Aspekti rodne ravnopravnosti u programima HRT-a“ i „Što HRT kao javni servis može učiniti u promociji spolova kroz medijske sadržaje“. U suradnji s ULJPNM i Kućom ljudskih prava organizirana je radionica „Zaštita i promicanje ljudskih prava“ namijenjena novinarima i urednicima. HRT podnosi redovita periodička izvješća URS o emisijama koje promiču ravnopravnost spolova kao i izvješća o ustupanju medijskog prostora za objavu oglasa od općeg interesa, izdvajanju sredstava za produkciju rodno senzibiliziranih sadržaja i emitiranju rodno senzibiliziranih sadržaja u nezavisnoj produkciji. U okviru Agencije za elektroničke medije putem Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija, čijim se sredstvima potiče proizvodnja televizije i/ili radija na lokalnoj razini, unutar kategorije „Poticanje razvoja svijesti o ravnopravnosti spolova“ bilježi se porast dodijeljenih financijskih sredstava. Rezultat je porast udjela televizijskih emisija rodno osjetljivog sadržaja u odnosu na emisije drugih kategorija od 5,14% 2011. do 8,77% 2012. i 9,52% 2013. godine. Udio radijskih emisija rodno osjetljivog sadržaja u odnosu na emisije drugih kategorija porastao je sa 6,15% 2011. do 7% 2012 i 9,59 % 2013. godine.

URS je 2012. godine preveo na hrvatski jezik i tiskao priručnik Upravnog odbora za ravnopravnost između žena i muškaraca (CDEG) Vijeća Europe autorice dr. Joke Hermes „*Žene i novinari/novinarke imaju prednost!*“, u nakladi od 1000 primjeraka. Publikacija je javno promovirana u ožujku 2013. godine i široko diseminirana. Prevedene su i na internetskim

stranicama URS objavljene i *Rezolucija Parlamentarne skupštine Vijeća Europe 1751 (2010) Suzbijanje seksističkih stereotipa u medijima* kao i *Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe Rec(2013)1 državama članicama o ravnopravnosti spolova i medijima*. U razdoblju od 2011. do kraja 2014. godine u URS su zaprimljene ukupno 23 predstavke privatnih osoba i udruga vezanih uz problematiku rodne diskriminacije i diskriminacije temeljem rodne orijentacije u medijima i medijskom oglašavanju. U skladu s zakonskom obvezom URS sve predstavke prosljeđuje na daljnje postupanje pravobraniteljici za ravnopravnost spolova koja rješava pritužbe koje zaprima na medijske sadržaje i putem javnih priopćenja i objavljenih analiza i istraživanja upozorava javnost i Hrvatski sabor na kršenje *Zakona o ravnopravnosti spolova* i drugih nacionalnih i međunarodnih propisa koji reguliraju ovo područje. Pojedina županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova organizirala su radionice i sastanke s predstavnicima medija i aktivno utjecala na uključivanje sadržaja o ravnopravnosti spolova u programe lokalnih radio postaja.

8. U 2013. godini *Zakon o roditeljskim potporama* usklađen je s relevantnim EU direktivama, te je dopunjen na način da se sveobuhvatnije štiti majčinstvo, olakšava usklađenost obiteljskih i profesionalnih obveza, potiče natalitet, te omogućava veće sudjelovanje očeva u ranom podizanju i odgoju djece. Žena i muškarac u potpunosti su izjednačeni u pravu na roditeljski dopust koji se određuje u trajanju od najmanje četiri mjeseca i u pravilu je neprenosiv na drugog roditelja. Produžavanje minimalnog trajanja roditeljskog dopusta s tri na četiri mjeseca za svakog od zaposlenih i samozaposlenih roditelja te nemogućnost prijenosa dva od četiri mjeseca roditeljskog dopusta na drugog roditelja, najčešće na majku djeteta, smatra se poticajem mnogim očevima da sukladno svojim radnim obvezama poklone jedan dio vremena i obitelji. Očeve se dodatno stimulira da preuzmu dio brige za djecu mogućnošću da dva dodatna mjeseca mogu koristiti plaćeni roditeljski dopust.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (dalje:HZZO) raste broj očeva koji koriste roditeljski dopust - u 2011. godini 1754 oca koristilo je roditeljski dopust, 2012. godine 1952, 2013. godine 2023, a 2014. godine 2036 očeva.

Kad je riječ o roditeljima koji su pravo na roditeljski dopust koristili kao pravo na rad s polovicom radnog vremena, u 2011. godini tu je mogućnost godini koristilo 29 očeva i 420 majki, u 2012. godini 34 oca i 471 majka, u 2013. godini 54 oca i 646 majki, a u 2014. godini 90 očeva i 857

majki, iz čega proizlazi da su i majke i očevi sve više informirani o ovim mogućnostima te da ih sve više koriste.

Nasilje nad ženama

9. MP, MSPM, DORH i MUP prikupljaju podatke o nasilju u obitelji temeljem *Pravilnika o sadržaju obvezne evidencije i izvješća, načinu prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* (NN, br. 105/11). U Prilogu 2., tablice 3., 4., i 5. donosimo statistički pregled traženih informacija o zastupljenosti rodno utemeljenog nasilja nad ženama.

Vezano za slučajeve silovanja napominjemo da su svi počinitelji bili muškarci 2013. i 2014. godine, a od ukupnog broja silovatelja intimni partneri bili su počinitelji u 39 prijavljenih silovanja, 6 silovanja u pokušaju te 116 seksualnih napada.

2011. godine izrečene kazne za počinjenje kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji bile su: bezuvjetna kazna zatvora u 61 slučaj, uvjetna kazna u 162 slučaja, novčana kazna u 28 slučajeva, prisilni smještaj u 6 slučajeva, oslobađajuća presuda u 7 slučajeva, odbijajuća presuda u 38 slučajeva, obustava postupka u 23 slučaja, ustup spisa u 9 slučajeva te izricanje odgojne mjere pojačane brige i nadzora u 4 slučaja. Nastavno na međusoban odnos žrtve i počinitelja najčešće je počinitelj bračni partner žrtve (321), otac (89), sin (69), izvanbračni partner (45), kćer (29), majka (28), te netko drugi (32).

10. Vezano uz provedbu *Obiteljskog zakona* donesenog 2014. godine napominjemo da je u siječnju 2015. godine Ustavni sud rješenjem pokrenuo postupak za ocjenu suglasnosti s Ustavom Obiteljskog zakona. Istim rješenjem do donošenja konačne odluke Ustavnog suda privremeno se obustavilo izvršenje svih pojedinačnih akata i radnji koje se poduzimaju na osnovi Obiteljskog zakona te je istim rješenjem određeno da se do donošenja konačne odluke Ustavnog suda primjenjuje Obiteljski zakon iz 2003. godine. Ministarstvo socijalne politike i mladih početkom veljače ove godine uputilo je u javnu raspravu novi Nacrt prijedloga Obiteljskog zakona, s Konačnim prijedlogom Zakona.

Novi *Kazneni zakon*, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine, između ostalog sadrži odredbe kojima se reguliraju pitanja različitih oblika kaznenih djela koja pogađaju žene ili većinom žene uključujući sankcioniranje različitih oblika rodno uvjetovanog nasilja. Počinjenje kaznenog djela

prema članu obitelji, odnosno bliskoj osobi, je kod niza kaznenih djela tretirano kao kvalificirani oblik pojedinog kaznenog djela s elementima nasilja, te su u tom slučaju zapriječene više kazne za počinitelja.

2013. godine MP je osnovalo Radnu skupinu za praćenje primjene zakona i predlaganje njegovih izmjena. MP je u 2014. godini pokrenulo proceduru izrade izmjena i dopuna KZ-a koja je još u tijeku. Planira se uvrštavanje novih kaznenih odredbi za psihičko nasilje i dovodenje u ponižavajući položaj u obitelji. U odnosu na raniji Kazneni zakon proširena je definicija obitelji, a ojačan je i položaj žrtava na način da je uvedeno da se kazneno djelo nanošenja tjelesne ozljede i kazneno djelo prijetnje progoni po službenoj dužnosti.

Analiza postojećeg sustava pravne pomoći ukazala je na nužnost njegove reforme te je donesen novi *Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći*, 2014. godine. Zakon prepoznaje potrebu adekvatne zaštite najranjivijih skupina, te unaprjeđuje i čini dostupnijim pružanje pravne pomoći ekonomski i socijalno ugroženim kategorijama građana. Jedna od značajnih novina jest da *Zakon* posebnom odredbom propisuje odobrenje sekundarne pravne pomoći žrtvi bez utvrđivanja imovnog stanja ako se radi o žrtvi kaznenog djela nasilja u postupku radi ostvarivanja prava na naknadu štete koja je počinjenjem kaznenog djela prouzročena. U slučajevima utvrđivanja imovnog stanja, ne uzima se u obzir imovno stanje počinitelja nasilja u obitelji ako je podnositelj zahtjeva žrtva toga nasilja. Novim Zakonom je proširen krug korisnika besplatne pravne pomoći kao i priroda pravnih stvari za koje se pomoć traži; promijenjen je i imovinski cenzus korisnika pomoći; uvedena je mogućnost da primarnu pravnu pomoć, uz odvjetnike, udruge i pravne klinike, pružaju izravno i uredi državne uprave; korisnici primarne pravne pomoći izuzeti su od provjera imovnog stanja, a krug korisnika primarne pomoći proširen je na strance na stalnom boravku, djecu bez hrvatskog državljanstva koja su zatečena u RH bez pratnje odrasle osobe te pripadnike posebnih skupina. U postupku se pokrivaju troškovi tumača za potrebe migrantske i romske populacije, a mogućnost financiranja sustava besplatne pravne pomoći omogućena je i jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave te kroz donacije.

Kao jedan od daljnjih izazova u primjeni *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*, ističe se nužnost osiguranja njegove dosljedne primjene posebice vezano uz sankcioniranje ekonomskog i psihičkog nasilja, budući da u postojećoj sudskoj praksi nema podataka o sudskim postupcima pokrenutim isključivo zbog ovih oblika nasilja. Također, potrebno je provoditi dodatne aktivnosti

osvještavanja kako bi se žrtve upoznale sa svojim pravima te ohrabrile na prijavljivanje ovih oblika nasilja. Edukativne aktivnosti za stručno osoblje i nadalje ostaju prioritet.

S ciljem pravovremene i učinkovite pomoći i zaštite žrtava nasilja 2012. i 2013. godine donesene su izmjene i dopune *Zakona o kaznenom postupku* u kojima je dodatno unaprijeđena zaštita žrtava u kaznenom postupku. Žrtve koje su pretrpjele teške tjelesne ozljede ili im je teško narušeno zdravlje kao posljedica kaznenog djela ostvaruju i određena prava sukladno *Zakonu o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela* koji je stupio na snagu 1. srpnja 2013. godine.

2013. godine pri MP osnovano je *Stručno povjerenstvo za provedbu, praćenje i nadzor izvršavanja sigurnosne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana*, te je uspostavljen i Nacionalni pozivni centar za žrtve kaznenih djela i prekršaja, besplatan za korisnike. Iste godine MUP je donio *Pravilnik o načinu izvršenja sigurnosnih mjera zabrane približavanja i udaljenja iz zajedničkog kućanstva* (NN, br. 76/13) i *Standardni operativni postupak policije u slučajevima nasilja u obitelji*.

U RH je trenutno 19 autonomnih ženskih skloništa za žene žrtve nasilja i 1 specijalizirani Centar za žene žrtve seksualnog nasilja. MSPM je u razdoblju od 2011. do 2014. godine za financijsku potporu udruga, ustanova i institucija koje pružaju pomoć žrtvama nasilja osiguralo 25.280.575,11 kuna od čega za rad autonomnih ženskih skloništa i savjetovališta iznos od 8.327.478,90 kuna.

Udruge, koje ujedno pružaju usluge psihosocijalne i pravne pomoći, vode i SOS telefone dostupne ženama i djeci žrtvama svih oblika nasilja (npr. SOS telefon za žene s invaliditetom žrtve nasilja). Usluge savjetovanja dostupne su i putem obiteljskih centara, domova zdravlja i drugih institucija.

MP, Pravosudna akademija, MUP, Policijska akademija, MZ, MSPM, u suradnji s udrugama i drugim ključnim dionicima sustavno provode različite vrste edukacija stručnog osoblja u cilju zaštite i pružanja pomoći žrtvama, optimalnu primjenu propisa i učinkovito otkrivanje i procesuiranje počinitelja. Pravosudna akademija redovito je provodila „Treninge o pružanju podrške ranjivim žrtvama“ i jednodnevne radionice „Nasilje u obitelji“ za predstavnike pravosudnih tijela. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova sklopila je 2012. godine Sporazum o suradnji s Policijskom akademijom u provedbi edukacija policijskog osoblja i polaznika visoke policijske škole. Održavane su brojne edukacije županijskih timova za prevenciju i suzbijanje nasilja u obitelji, policijskog i zdravstvenog osoblja, djelatnika/ca centara za socijalnu skrb i dr.

Žene u poslijeratnim situacijama

11. Pokrenuta je procedura za donošenje *Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja* u *Domovinskom ratu na prijedlog* Ministarstva branitelja (dalje:MB) U njemu se definira seksualno nasilje u Domovinskom ratu, uređuju pitanja prava žrtava ovog oblika nasilja i postupak njihova ostvarivanja, unaprjeđenja suradnje nadležnih institucija u procesuiranju zločina, povrat dostojanstva žrtvama i podizanje kvalitete njihova života kroz osiguranu psihosocijalnu, medicinsku i financijsku pomoć. Konačni prijedlog ovog Zakona podnijet će se Hrvatskom saboru u ožujku ove godine.

U svibnju 2014. godine u Zagrebu je održana je regionalna **konferencija „Seksualno nasilje u oružanom sukobu: Ispravljanje nepravde, sprječavanje nasilja u budućnosti“** u organizaciji MB uz podršku UNDP-a.

2012. godine u Zagrebu je održana regionalna konferencije „Žene u izgradnji mira: Pristupanje žena pravosuđu u postkonfliktnim zemljama“, u organizaciji Regionalnoga ženskoga lobija za mir, sigurnost i pravdu u jugoistočnoj Europi, uz potporu UN WOMEN, URS-a i Gradske skupštine Grada Zagreba. Konferencija je **aktualizirala pitanje zakonskog okvira temeljem kojega bio bilo moguće seksualne zločine počinjene tijekom Domovinskog rata** procesuirati kao ratni zločin i žrtvama osigurati određenu vrstu moralne i druge nadoknade.

Vlada RH usvojila je u siječnju 2014. godine novi *Nacionalni program psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima iz Domovinskog rata, Drugog svjetskog rata te povratnicima iz mirovnih misija*. U odnosu na ranije programe, kategorije korisnika proširuju se na žrtve i svjedoke silovanja i seksualnih zlostavljanja tijekom Domovinskog rata, žrtve i svjedoke ratnih zločina, mirnodopske vojne invalide i članova njihovih obitelji, civilne žrtve Domovinskog rata i druge kategorije. Centri za psihosocijalnu pomoć koji djeluju u sastavu Ministarstva branitelja predstavljaju okosnicu sustava psihosocijalne skrbi ratom traumatiziranih osoba, u kojima žrtve seksualnog nasilja počinjenog za vrijeme ratnih događanja mogu dobiti sve potrebne informacije o postupcima za prijavu statusa žrtve i pravima koja mogu ostvariti kao i psihološka potpora u osnaživanju na priznavanje seksualnog zlostavljanja. U sklopu Centara za psihosocijalnu pomoć, u svakoj od županija, angažirani su stručnjaci različitih profila - psiholozi, socijalni radnici, psihijatri,

pravnici te ostali stručnjaci koji savjetodavnu pomoć i psihosocijalnu podršku stradalnicima pružaju stacionarno (organizirana dežurstva u prostorijama centara) i mobilno (posjete domu i obitelji korisnika). Formirani su Nacionalni centar za psihotraumu i regionalni centri za psihotraumu kao zasebni odjeli pri kliničkim bolničkim centrima, u okviru koji se pruža psihijatrijska pomoć i uključivanje korisnika u različite terapijske programe. Osoba oboljela od PTSP-a, ili sličnog mentalnog poremećaja, istovremeno može nastaviti i s bolničkim liječenjem. Iskustva s rezultatima tako koncipiranih metoda liječenja su pozitivna. U prosincu 2014. godine započela je s radom Bolnica hrvatskih veterana, u okviru Opće bolnice Zabok, kao prva specijalizirana ustanova za liječenje ratnih veterana i specifične zdravstvene probleme te populacije.

Trgovanje ljudima i eksploatacija prostitucije

12. Vlada RH donijela je 2012. godine *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima, za razdoblje od 2012. do 2015. godine*. Njegova provedba ocjenjuje se vrlo uspješnom, uspostavljen je čvrst sustav suzbijanja trgovanja koji naglasak stavlja na prevenciju, ali i rehabilitaciju žrtava. *Plan* posebnu pozornost posvećuje daljnjem jačanju suradnje Državnog odvjetništva i MUP-a, unaprjeđivanju metoda identifikacije žrtava trgovanja ljudima te osiguravanju njihova najboljeg interesa. U svrhu sprječavanja ovog kaznenog djela primjenjuju se i odgovarajuće odredbe *Kaznenog zakona, Zakona o Izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, Zakona o strancima, Zakona o azilu* i dr.

Prema službenim podacima MUP-a velika je većina žrtava trgovanja ženskog spola te je često u uskoj vezi sa seksualnom eksploatacijom. 2011. godine je zabilježeno ukupno 14 žrtava trgovanja ljudima, 2012. godine 12, te 2013. godine 4 žrtve trgovanja ljudima. RH je jedan od bitnih tranzitnih putova prema zemljama zapadne Europe i u kontekstu trgovanja ženama prvenstveno tranzitna zemlja. MUP u svom radu intenzivno surađuje s INTERPOL-om, EUROPOL-om i SELEC Centrom kroz radne skupine za suzbijanje krijumčarenja osoba i trgovanja ljudima, s ciljem što učinkovitije razmjene informacija te jačanja policijske međunarodne i regionalne suradnje.

PETRA - Mreža nevladinih organizacija za prevenciju i eliminaciju trgovanja ženama u svrhu seksualnog iskorištavanja, sustavno aktivno djeluje s ciljem suzbijanja trgovanja ženama i djecom s naglaskom na seksualno iskorištavanje. Uz brojne aktivnosti direktne pomoći žrtvama

trgovanja, preventivnih inicijativa, zagovaranja unaprjeđenja zakonodavstva i djelovanja u okviru provedbe nacionalnih planova za suzbijanje trgovanja ljudima, ova Mreža aktivno sudjeluje u radu Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima, te vodi SOS telefonsku liniju za pomoć žrtvama trgovanja ljudima.

13. Vezano uz problematiku prostitucije, u kaznenoj se domeni ona regulira *Kaznenim zakonom*. *Zakon* propisuje kazne zatvora za kazneno djelo prostitucije u trajanju od šest mjeseci do 5 godina za osobe koje radi zarade ili druge koristi namamljuju, vrbuju ili potiču druge osobe na pružanje spolnih usluga ili organiziraju ili omoguću drugoj osobi pružanje spolnih usluga. Kazna zatvora u trajanju do 10 godina izriče se ukoliko je pritom primijenjena sila, prijetnja, obmana, prijevara, zlouporaba ovlasti ili teškog položaja ili odnosa zavisnosti. Kazna u istom rasponu izriče se za korisnike usluga, ukoliko su znali ili morali i mogli znati za navedene okolnosti. Oglašavanje prostitucije kažnjava se kaznom do 3 godine zatvora.

Radi podizanja razine osviještenosti društva i ključnih dionika o problematici trgovanja ženama i djevojčicama, nužnosti prevencije i suzbijanja trgovanja i prostitucije, kao i s ciljem smanjenja potražnje za prostitucijom, u organizaciji državnih tijela, udruga te u suradnji s međunarodnim tijelima i institucijama provodili su se razni projekti i javne kampanje. Redovito se obilježava 18. listopada - Europski dan suzbijanja trgovanja ljudima. Prevode se, tiskaju i distribuiraju relevantni dokumenti i edukativni materijali, organiziraju se edukativni programi za učeničku populaciju i širu javnost. Redovito se financiraju projekti udruga koji se bave navedenom tematikom.

Sudjelovanje u političkom i javnom životu

14. Na predsjedničkim izborima u siječnju 2015. glasači su po prvi puta izabrali ženu za predsjednicu države. Predsjednica RH gđa Kolinda Grabar Kitarović ranije je obnašala dužnosti ministrice vanjskih poslova i europskih integracija, veleposlanice RH u SAD-u, a od 2011. godine bila je pomoćnica glavnog tajnika NATO-a za javnu diplomaciju.

Na izborima za zastupnike RH u Europskom parlamentu 2014. godine izabrano je 54% žena, a 2013. godine 50% žena.

U Hrvatskom saboru, čiji je sastav biran krajem 2011. godine, sudjeluje 24% zastupnica, koliko ih je sudjelovalo i u prethodnom parlamentarnom sazivu, uz porast od 5% kandidatkinja na listama, u

odnosu na izbore održane 2007. godine. U sklopu kampanje za parlamentarne izbore 2011. godine URS je dao financijsku potporu za 5 projekata nevladinih udruga putem natječaja na temu promicanja uravnotežene zastupljenosti muškaraca i žena u Hrvatskom saboru.

Od 2009. do 2011. godine dužnost predsjednika Vlade RH obnašala je žena. U sadašnjem sazivu Vlade RH dvije su potpredsjednice, 20% ministrica, 25% zamjenica ministara, 50% pomoćnica ministara i isto toliko glavnih tajnica ministarstava. Glavna tajnica Vlade RH je žena. Vlada RH je u razna povjerenstva, komisije i radne skupine 2014. godine imenovala 67% žena, a u razna upravna vijeća i upravne odbore agencija i sličnih institucija imenovano 40% žena.

Na lokalnim izborima održanim 2013. godine zabilježen je blagi porast ukupnog broja kandidatkinja od 28,4% prema 24,5% koliko ih je bilo na lokalnim izborima 2009. godine.

Ukupan udio svih izabranih vijećnica u općinskim i gradskim vijećima i županijskim skupštinama tek se simbolički povećao u odnosu na prijašnje izbore sa 17,5% na 18,2%. Na izborima 2013. godine izabrano je 20,7% vijećnica u županijskim skupštinama, 23,1% u gradskim vijećima i 15,7% u općinskim vijećima.

I 2009. godine i 2013. godine izabrana je svega 1 županica (od ukupno 21 župana). Značajniji je porast zabilježen na razini zamjenica župana sa 17,5% 2009. godine na 26,2% 2013. godine. Blagi porast je ostvaren i na razini gradonačelnica sa 4,7% 2009. godine na 8,6% 2013. godine, zamjenica gradonačelnika s 22,2% na 25,6%, načelnica općina s 4,9% na 6,5% i zamjenica načelnika općina s 13,1% na 17,7%.

U MVEP žene prevladavaju na dužnosničkim i svim ostalim rukovodećim položajima. Uz ministricu imenovane su i 3 pomoćnice ministrice, glavna tajnica, 60% načelnika sektora su žene, kao i 32% voditelja službi. Diplomatkinja pretežu i u nižim, srednjim i višim diplomatskim zvanjima, ali ne i u najvišima u okviru MVEP-a: status opunomoćenog ministra ima 45% žena, a veleposlanika 20% žena. Žene su podzastupljene u obnašanju dužnosti šefica diplomatskih predstavništava, iako je posljednjih godina ostvaren porast broja žena veleposlanica. U 2011. godini bilo je 10% veleposlanica, u 2012. godini 12% veleposlanica, a u 2013. godini 17% veleposlanica. Krajem 2014. RH je imala 23% veleposlanica i 42% generalnih konzulica.

Ravnateljica URS je u listopadu 2014. održala predavanje na temu ravnopravnosti spolova polaznicima/cama jednogodišnjeg stručnog diplomatskog studija za mlađe diplomate Diplomatske akademije MVEP.

U trgovačkim društvima u većinskom državnom vlasništvu (59 tvrtki) u nadzorne odbore imenovano je 19,4%, žena, a 15% žena jesu predsjednice nadzornog odbora. U upravnim je odborima 16,4% žena, a 12% tvrtki ima ženu na čelu upravnog odbora.

Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova od listopada 2013. godine provodi dvogodišnji projekt financiran u okviru Programa Zajednice za zapošljavanje i socijalnu solidarnost PROGRESS - „Uklanjanje staklenog labirinta – jednakost prilika u pristupu pozicijama ekonomskog odlučivanja u Hrvatskoj“. Partneri u projektu su Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, Hrvatska udruga poslodavaca, Institut za razvoj tržišta rada i DiM – Udruga za građansko obrazovanje i društveni razvoj. Vrijednost projekta je 250,000.00 Eura.

Obrazovanje

15. *Odlukom o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u školskoj godini 2012./2013.* MZOS je uvrstio točku kojom je propisan kriterij upisa u programe srednjeg obrazovanja u skladu s *Nacionalnom politikom*.. Odlukom se propisalo da ukoliko je za upis u određenu strukovnu kvalifikaciju prijavljenih kandidata istog spola 80% ili više, kandidatu suprotnog spola dodaju se dva boda na broj bodova koji je utvrđen tijekom postupka vrednovanja te se završna ljestvica poretka sastavlja nakon dodavanja bodova za podzastupljeni spol. Odluka je u šk. god.2013./2014. stavljena van snage jer je MZOŠ zaključilo da navedeni kriterij nije bio dovoljno efikasan.

HZZ je 2012. godine je tiskao 4. verziju računalnog programa „*Moj izbor*“ nadopunjenu novim zanimanjima i rodno osviještenim nazivljima. U cilju informiranja o upisu u srednje škole HZZ svake godine izrađuje pet regionalnih brošura „*Kamo nakon osnovne škole?*“. U sve nazive obrazovnih programa unesena su rodno osviještena nazivlja zanimanja čime se promovira rodna ravnopravnost u učeničkoj populaciji. U novo izdanje brošure unesene su i nove ilustracije s likovima žena u tradicionalno muškim zanimanjima i likovima muškaraca u tradicionalno ženskim zanimanjima. Rodno osjetljiv pristup pri donošenju odluke o odabiru zanimanja primjenjuje se u redovnim aktivnostima profesionalnog usmjeravanja u HZZ-u kao i putem predstavljanja rodno netradicionalnih zanimanja na Sajmovima poslova. U 2013. godini unutar projekta „*Usluge Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje klijentima: Unapređenje cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i ICT podrška*“ otvoreno je 8 Centara za informiranje i savjetovanje o karijeri gdje

se učenike osnovnih škola upoznaje sa svime što je važno znati prilikom odabira srednje škole pri čemu se ističe važnost osvještavanja vrijednosti rodne ravnopravnosti.

MZOS naglašava da se svima na znanstvenim mjestima u visokom obrazovanju osiguravaju jednaki uvjeti za rad i napredovanje bez obzira na spol, a zapošljavanje i napredovanje ovisi isključivo o kvaliteti njihovog znanstvenog i nastavnog rada. Rektorski zbor, uz suglasnost Nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj propisuje uvjete za ocjenu nastavne i stručne djelatnosti u postupku izbora u znanstveno-nastavna zvanja. Sam postupak izbora djelatnika provode sveučilišta na temelju javnog natječaja. Udio žena na mjestima redovitih profesora na visokim učilištima porastao je sa 26,4% 2010. na 29,6% 2014. godine.

Zapošljavanje

16. Uslijed gospodarske krize koja je najjače pogodila sektore u kojima većinu zaposlenih čine muškarci, smanjio se udio muškaraca u ukupnoj registriranoj zaposlenosti, a povećao se udio žena s 45,1% u 2008. na 46,5% u 2013. godini. Udio žena u registriranoj nezaposlenosti smanjio se sa 62,2% u 2008. na 52,7% u 2013. godini. S ciljem poticanja zapošljavanja žena HZZ provodi aktivne mjere politike zapošljavanja u kojima se udio žena kretao od 55,3% u 2011., do 59,4% u 2014. godini. Od 2013. godine uveden je paket namijenjen poticanju zapošljavanja žena s individualiziranim programima javnih radova iz područja skrbi te mjerama poticanja fleksibilnih oblika rada. S ciljem utjecaja na povećanje zapošljivosti i integraciju na tržište rada, HZZ je u razdoblju od 2011. do 2014. organizirao različite vrste aktivnosti poput grupnog informiranja gdje je zastupljenost žena rasla od 49,2% do 57,6% u 2014., individualnih savjetovanja (53% žena), individualnih savjetovanja u svrhu izrade individualnog plana traženja posla (rast zastupljenosti žena sa 30,1% u 2011. na 44% u 2014. godini) te radionica u svrhu pripreme za tržište rada te upravljanje karijerom koji se kretao od 61,4% u 2011. do 55% u 2014. godini.

Razlika između žena i muškaraca u prosječnoj bruto mjesečnoj plaći prema priopćenju Državnog zavoda za statistiku iznosila je u 2013. godini 10,6%. Istraživanje Ekonomskog instituta Zagreb „Analiza plaća u javnom i privatnom sektoru u Hrvatskoj“ pokazalo je da u svim sektorima (javnom, privatnom i u poduzećima u državnom vlasništvu) muškarci imaju prosječno za 10,9% veću plaću po satu rada. Čak i javni sektor, unatoč činjenici da je preko 65% svih zaposlenih u tom

sektoru ženskog spola, bilježi razliku od 13,3% po satu u korist muškaraca što se može tumačiti većom zastupljenošću muškaraca na čelnim pozicijama. Najveća razlika između plaća žena i muškaraca je u privatnom sektoru (16,5%), a najmanja u poduzećima u državnom vlasništvu (6,2%). Sukladno *Nacionalnoj politici* Dan jednakih plaća obilježava se u RH od 2011. godine.

Od 1. siječnja 2014. primjenjuje se novi *Zakon o mirovinskom osiguranju* kojim je propisana jedinstvena dob za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu od 65 godina te prijevremenu starosnu mirovinu od 60 godina. Od 2014. do 2030. primjenjivat će se prijelazno razdoblje za žene u kojem se starosna dob povećava za po 3 mjeseca po godini. Od 2030. žene i muškarci će ostvarivati mirovinu pod jednakim uvjetima radnog staža i starosne dobi. Od 2031. godine započinje novo prijelazno razdoblje u kojem se starosna dob za žene i muškarce podiže na 67 godina, a povećava se postupno za oba spola po 3 mjeseca po godini.

Zdravlje

17. Teme vezane uz obrazovanje o spolnom i reproduktivnom zdravlju i pravima uključene su u *Nastavni plan i program zdravstvenog odgoja za osnovne i srednje škole* (Narodne novine, br. 106/2013). Unutar modula Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje situiran je cilj promoviranja odgovornog spolnog ponašanja, korištenje kontracepcije u cilju prevencije neželjene trudnoće i sprječavanje širenja spolno prenosivih bolesti. Za njegovu provedbu pripremljeni su priručnici za učitelje koji će provoditi zdravstveni odgoj. Od školske godine 2013./2014. plan i program zdravstvenog odgoja provodi se 10-12 školskih sati u okviru sata razrednika u osnovnim i srednjim školama. Od 2012. godine provodi se edukacija odgojno obrazovnog osoblja za provedbu *Kurikuluma zdravstvenog odgoja* gdje je u dijelu koji se odnosi na ravnopravnost spolova, naglasak stavljen na mentalno, spolno i fizičko zdravlje učenika, prevenciju vršnjačkog nasilja, uvažavanje različitosti te odgovorno spolno ponašanje i zdrave stilove života.

U travnju 2011. godine donesen je *Hrvatski nacionalni program za prevenciju HIV/AIDS-a 2011. – 2015.* MZ financira 10 centara za besplatno i anonimno HIV testiranje i savjetovanje. Savjetovalište za HIV pruža usluge individualnog savjetovanja o HIV/AIDS-u (načinima prijenosa, rizicima, procjena osobnog rizika korisnika), savjetovanja o drugim spolno prenosivim bolestima i odgovornom spolnom ponašanju, testiranja na HIV, hepatitis B, hepatitis C i sifilis, pomoć pri upućivanju na liječenje i podršku te dijeljenja edukativno informativnog materijala i kondoma. Sufinancirani su programi i projekti očuvanja reproduktivnog zdravlja, provedeni u suradnji sa

organizacijama civilnog društva te drugim pravnim osobama. S ciljem promocije spolnog zdravlja i prevencije bolesti, kao i pravodobnog liječenja oboljelih, održano je niz edukacija, TV i radijskih emisija, predavanja i javnih tribina.

2011. godine Hrvatski zavod za javno zdravstvo (dalje: HZJZ) proveo je edukativnu javnozdravstvenu kampanju „Znanje pobjeđuje“, u okviru koje je otvorena nova Facebook stranica CroAids. U suradnji s UN tematskom skupinom za HIV/AIDS i uz potporu MZ, HZJZ je 2012. godine organizirao na Facebooku povodom Svjetskog dana borbe protiv AIDS-a, edukativni nagradni natječaj za školsku djecu „Znanje pobjeđuje – 'ajde priključi se!“ s ciljem edukacije i komunikacije među mladima o HIV/AIDS-u: prevenciji, vršnjačkoj („peer“) edukaciji, odgovornom spolnom ponašanju, testiranju, ranom otkrivanju infekcije i liječenju.

Kontracepcijska sredstva su stavljanjem na listu lijekova HZZO postala dostupna. Izdaju se na liječnički recept čime se nadzire njihovo korištenje.

MZ je provelo snimku stanja u bolničkim zdravstvenim ustanovama koje imaju ugovorenu djelatnost ginekologije i opstetricije te je utvrdilo da od njih 27, 5 ustanova nije pružalo uslugu pobačaja na zahtjev pacijentice zbog priziva savjesti. Ministarstvo je u studenom 2014. godine uputilo naputak svim bolnicama koje imaju ugovorenu djelatnost ginekologije i opstetricije u kojem je od ustanova zatraženo da, ukoliko to ne čine, u najkraćem mogućem roku osiguraju pacijenticama ostvarivanje prava na pobačaj, budući da su sve bolnice u Mreži javne zdravstvene službe koje obavljaju djelatnost ginekologije dužne osigurati pružanje usluga prekida trudnoće, a za organizaciju pružanja takve usluge zadužen je ravnatelj, odnosno sanacijski upravitelj bolnice. Zatraženo je da bolnice izrade standardiziranu proceduru od trenutka kada osoba zatraži postupak do njezina otpusta te da to objave, zajedno s cijenom, na svojim internetskim stranicama. Zdravstvena inspekcija sukladno svojim ovlastima i odredbama *Zakona o zdravstvenoj zaštiti* tijekom 2015. godine obavljati će nadzor u svim bolničkim zdravstvenim ustanovama koje imaju organizirane jedinice za ginekologiju i opstetriciju. Nadzorom će biti obuhvaćen i način obavljanja pobačaja na zahtjev pacijentice.

Vezano uz provedbu članka 20. *Zakona o liječništvu* („Narodne novine“ broj 121/03 i 117/08) koji uređuje pravo na priziv savjesti MZ je dalo uputu svim bolničkim zdravstvenim ustanovama koje imaju ugovorenu djelatnost ginekologije i opstetricije da je ginekolog koji je izrazio priziv savjesti obavezan nakon što o tome izvijesti pacijenticu, to pisano dokumentirati u

svom specijalističkom nalazu i u bolničkoj zdravstvenoj dokumentaciji, te je uputiti drugom liječniku iste struke u toj bolničkoj zdravstvenoj ustanovi.

Bolničke zdravstvene ustanove obvezne su voditi evidenciju o zdravstvenim radnicima koji su se pozvali na pravo na priziv savjesti te o tome redovito izvještavati Upravno vijeće/Sanacijsko vijeće ustanove. Ukazano je na zakonsku obvezu prijave prekida trudnoće HZJZ i obvezu kojom se doktori medicine koji su na specijalističkom usavršavanju iz ginekologije i opstetricije moraju pridržavati programa navedene specijalizacije. MZ i dalje pozorno pratiti provedbu navedenih zakonskih odredbi te će u slučaju nepoštivanja istih poduzeti mjere iz svoje nadležnosti.

Ruralne žene

18. Na nacionalnoj i lokalnoj razini organizirane su konferencije, radionice i druge aktivnosti od strane državnih tijela, institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova i organizacija civilnog društva s ciljem osnaživanja društvenog položaja žena u ruralnim područjima. U okviru projekta „Status i uloga žene u ruralnim područjima“ Ministarstvo poljoprivrede provelo je istraživanje o statusu, svijesti i potrebama seoskih žena u RH. U 2012. godini objavljeni su rezultati ovog istraživanja te je tiskana i široko distribuirana publikacija „101 pitanje za ženu iz ruralnih područja“ - *Rezultati o statusu, svijesti i potrebama ruralnih žena u Republici Hrvatskoj*. 2011. godine organiziran je 2. međunarodni znanstveni skup „Mogućnosti zapošljavanja žena u ruralnim područjima“.

Ministarstvo je osnovalo Radnu skupinu radi prikupljanja podataka o ženama u ruralnim područjima te je u tijeku izrada *Akcijskog plana za promicanje i unaprijeđenje uloge i statusa žena u ruralnim područjima*. Planirano je i uključivanje mjera kojima je cilj prevladavanje neravnopravnosti u vlasničkoj strukturi gospodarstava i poljoprivrednih površina. Tijekom 2013. godine s ciljem poticanja široke javne rasprave organizirane su tri radionice na kojima su se žene iz ruralnih područja aktivno uključile u izradu mjera. *Program ruralnog razvoja RH 2014. - 2020.* čije prihvaćenje se očekuje od Europske komisije uključuje ravnopravnost spolova kao horizontalno pitanje, a mjere kojima je cilj poticanje poduzetničke aktivnosti žena u ruralnim područjima uključene su u *Strategiju razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014. – 2020.*

Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova i Ministarstvo poljoprivrede 2012. i 2013. godine aktivno su sudjelovali u provedbi projekta *SEE WORD - „Žene Jugoistočne Europe u Mreži*

za ruralni razvoj“ Regionalnog centra za jednakost spolova te projekta „*Ravnopravnost spolova u ruralnom razvoju - osnaživanje žena u ruralnom društvu (GARD projekt)*“ Organizacije za građanske inicijative – OGI. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je održala prvi u nizu planiranih foruma za osnaživanje žena urbanih i ruralnih područja u RH u studenom 2014. godine u Zadru pod nazivom „Susretom i razgovorom do ostvarenja“ u suradnji s Regionalnim centrom za jednakost spolova, UNDP-om te austrijskim i francuskim veleposlanstvom u RH. Cilj inicijative je stvaranje mreže poduzetnica na lokalnoj razini te povezivanje županija sa svrhom razmjene iskustava i pokretanja potencijala kojim raspolažu lokalne zajednice.

Grupe žena u nepovoljnom socijalnom položaju

19. In the reporting period, both mainstream and targeted activities stemming from the National Roma Program 2003-2013 and the Roma Decade Inclusion Action Plans (2005-2012) were regularly implemented. In November 2012, the Croatian Government adopted the National Roma Inclusion Strategy 2013-2020 (hereinafter the NRIS), and the accompanying Action Plan for the Implementation of the NRIS 2013-2015 at the beginning of 2013. The NRIS, as evidenced by the study, Country Report on Croatia: Empowerment of Romani Women within the European Framework of National Roma Inclusion Strategies (2013), adequately consider gender as a cross-cutting issue. Europski forum Roma i putnika (ERTF) u izvještaju “Evaluating gender in the National Roma Integration Strategies” iz 2015. godine koji je uključio analizu integracije rodne perspektive u Nacionalne strategije za uključivanje Roma u zemljama članicama EU istaknuo je RH kao dobar primjer.

Recent survey, such as those of FRA-WB-UNDP (2011 onward) are showing that the gap between Romani and non-Romani women has been reduced, even if differences are still remarkable. In the area of education, strong support has been provided to the inclusion of Romani children into pre-school activities, scholarships provided for all students in high schools and universities, as well as training of teachers and other educational staff. In the area of employment, special attention is paid to raising competitiveness and employability, particularly low participation of women in entrepreneurial activities, while in the area of health, reach out of health services, particularly those related to Romani women health, has been extended through cooperation with local Roma NGOs. Ministry of Health is currently preparing a pilot program introducing Roma Health mediators.

Targeted activities have been implemented in relation to antidiscrimination, trafficking, early marriage, as well as participation in the decision making processes. It is also important to note that gender is receiving due attention in development of action plans for Roma integration on the local level.

MZOS stipendira redovite učenike srednjih škola i studente romske nacionalne manjine. U školskoj godini 2010./2011. stipendirano je 364 srednjoškolska učenika, od čega 185 učenica te 26 studenata od čega 16 studentica. U školskoj godini 2011./2012. stipendiralno se 421 srednjoškolska učenika od čega 201 učenica, te 29 studenata od čega 19 studentica. U godini 2012./2013. stipendirano je 480 srednjoškolskih učenika od čega 194 učenice i 23 studenta od čega 16 studentica. Osiguranjem stipendija i smještaja u učeničke domove stvoreni su preduvjeti za povećanje broja romskih učenika oba spola koji uspješno završavaju srednju školu. Od 2010./2011. prikupljaju se podaci o broju romskih učenika kojima je ponuđena posebna pomoć u učenju hrvatskog jezika na temelju čl. 43. *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Na početku školske godine 2012./2013. posebnu pomoć u učenju hrvatskoga jezika ukupno je dobilo 681 učenika, od čega 336 učenica, a na početku školske godine 2013./2014. pomoć je primilo 511 učenika, od čega 260 učenica. U većini škola zaposleni su suradnici u odgojno-obrazovnom i nastavnom radu, romski pomagači kojih je 26, od čega 11 žena, a koji zajedno s učiteljem pomažu u pisanju domaćih zadaća tijekom produženog boravka te u savladavanju školskog gradiva.

S ciljem stvaranja uvjeta za povećanje zapošljivosti sve osobe romske nacionalne manjine uključivane su u redovite mjere HZZ-a, kao i u mjere koje su usmjerene posebno na romsku nacionalnu manjinu. U 2013. godini ukupno je 6.719 osoba romske nacionalne manjine, od čega 3.139 žena bilo uključeno u proces osnaživanja za uključivanje u tržište rada (aktivnosti grupnog informiranja, individualno savjetovanje, grupna savjetovanja za stjecanje vještina traženja posla), u odnosu na 2012. godinu kada su bile uključene ukupno 8.023 osobe, od čega 3.609 žena. Ukupan broj zaposlenih Roma u 2013. godini na otvorenom tržištu rada (bez uključivanja u poticajne mjere zapošljavanja) bio je 226, od čega 114 žena. U 2013. godini u mjere *Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja 2011. i 2013.* ukupno je bilo uključeno 757 osoba romske nacionalne manjine, od čega 255 žena, u odnosu na 2012. godinu kada je bilo 664 korisnika, od čega 216 žena te 2012. godinu sa 542 korisnika, od čega 151 žena. U 2013. godini održano je 19 radionica o aktivnom traženju posla na kojima je sudjelovalo 114 Romkinja, što je povećanje u odnosu na 2012. godinu kada je održano 12 radionica na kojima je sudjelovalo 107 Romkinja.

S ciljem suzbijanja diskriminacije nadležna tijela redovito su financirala projekte organizacija civilnog društva koje djeluju na području zaštite ljudskih prava romske nacionalne manjine, s posebnim naglaskom na programe i projekte usmjerene afirmaciji i osvješćivanju Romkinja o ljudskim pravima i ravnopravnosti spolova. Upućujemo i na odgovore u pitanju 3.

20. Za staračka, samačka kućanstva, već niz godina se provode programi „Pomoć u kući starijim osobama“ i „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“ temeljem ugovora o suradnji između jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i nadležnog ministarstva, a izvoditelji su ustanove i organizacije civilnog društva. Na području cijele RH tijekom 2012. godine izvaninstitucionalnim je uslugama iz ovog programa bilo obuhvaćeno 15.550 starijih osoba, od čega 74% žena. Kroz ove programe aktivno se promiče i politika lokalnog zapošljavanja i to osobito teže zapošljivih i dugotrajno nezaposlenih skupina, žena starije životne dobi i nižih kvalifikacija. Od 1.045 osoba koje su zaposlene na pružanju usluga starijim osobama, 82% su žene.

U okviru programa „Razvoj i širenje mreže socijalnih usluga koje pružaju organizacije civilnog društva“ (2010.-2013. i 2011.-2014.) MSPM je podržalo niz projekata za razvoj socijalnih usluga koje direktno pridonose razvoju mreže usluga u lokalnoj zajednici i njenom širenju na određene korisničke skupine (starije osobe, žrtve nasilja i beskućnike), s posebnim naglaskom na dostupnost usluga stanovnicima ruralnih područja, brdsko-planinskih područja i otoka.

U travnju 2011. godine usvojena je *Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016.* čiji su ciljevi vezani za decentralizaciju socijalne skrbi, deinstitucionalizaciju i prevenciju institucionalizacije, informatizaciju sustava socijalne skrbi, unaprjeđenje suradnje s udrugama, osnaživanje lokalnih zajednica u procesu socijalnog planiranja usluga te izgradnju standarda za praćenje i vrednovanje pružanja socijalnih usluga. U ožujku 2012. godine donesen je i novi *Zakon o socijalnoj skrbi* s ciljem uspostavljanja djelotvornog sustava koji će, do uvođenja decentralizacije, na najbolji mogući način odgovoriti individualnim potrebama korisnika. *Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.)* poseban naglasak među ostalim, stavlja na zaštitu i potrebe starijih osoba i umirovljenika kroz širenje socijalnih, zdravstvenih i komunalnih usluga u zajednici, podizanje kvalitete života i sprečavanje socijalne isključenosti u suradnji s organizacijama civilnog društva kao pružatelja usluga, te investiranje u deprivirana područja s ciljem uravnoteženog regionalnog razvoja.

Dodatak**Prilog 1.**

Tablica 1. Udio žena u obavljenim nadzorima inspektora rada*

	Broj nadzora kod poslodavaca	Broj žena obuhvaćenih nadzorom	Poslovi s posebnim uvjetima rada	Broj ozlijeđenih žena	Broj žena s profesionalnom bolešću	Sumnja u profesionalnu bolest
2011.	9.486	18.063	2.302	1.283	611	12
2012.	9.417	12.784	5.965	859	22	6
2013.	9.387	12.061	3.669	209	15	-
2014.	8.230	15.925	2.530	225	12	1

Tablica 2. Poduzete inspekcijske mjere protiv poslodavaca

	Broj rješenja o otklanjanju različitih nezakonitosti	Broj različitih nezakonitosti	Broj rješenja o zabranama	Broj zabrana	Broj optužnih prijedloga	Broj prekršaja
2011.	66	116	169	215	217	454
2012.	50	64	122	187	132	247
2013.	37	63	108	152	84	161
2014.	21	27	35	52	32	58

*Od 1.1.1 2014. Državni inspektorat prestao je s radom, a njegove je poslove u području rada i zaštite na radu preuzelo Ministarstvo rada i mirovinskog sustava

Izvor: Ministarstvo rada i mirovinskog sustava

Prilog 2.

Tabela 1. Broj prijavljenih prekršaja prema *Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji*, kaznenih djela nasilničkog ponašanja u obitelji, te kaznenih djela protiv braka, obitelji i djece, od 2011. do 30.6.2014.

Godina	Prekršaji	Kaznena djela nasilničkog ponašanja u obitelji	Kaznena djela protiv braka, obitelji i djece
2011.	15015	875	3466
2012.	14874	622	2563
2013.	14335	- ¹	1874
1.1.-30.6.2014.	8840	-	-

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova, 2015.

Tabela 2. Broj prijavljenih ubojstava i teških ubojstava te pokušaja ubojstava među bliskim osobama te broj žrtava tih kaznenih djela ženskog spola, od 2013. do 30.6.2014. godine

Godina	Broj ubojstava i teških ubojstava među bliskim osobama	Žrtve ženskog spola	Pokušaji ubojstava	Žrtve ženskog spola
2013.	15	11	124	12
1.1.-30.6.2014.	4	3	6	7

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova, 2015.

¹ Prema *Kaznenom zakonu* (NN 125/11) koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine kazneno djelo nasilničkog nasilja u obitelji ne egzistira samostalno, već ostvaruje svoj kontinuitet kroz druga kaznena djela. Službeni statistički podaci o kaznenim djelima počinjenim na štetu bliskih osoba dostupni su između ostalih i kroz podatke o kaznenim djelima protiv braka, obitelji i djece.

Tabela 3. Broj prijavljenih seksualnih napada i silovanja te broj žrtava tih kaznenih djela ženskog spola, od 2011. do 2014. godine

Godina	Seksualni napadi	Žrtve ženskog spola	Silovanje	Žrtve ženskog spola
2011.	459	408	81	76
2012.	367	317	89	88
2013.	600	547	94	94
2014.	680	592	99	87

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova, 2015.

Tabela 4. Broj okrivljenika/ca za počinjenje nasilja u obitelji i sankcijama prema članku 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, od 2012. do 30.6.2014. godine

	2012		2013		2014. (1.1.-30.6.)		Ukupno	
Spol	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
Broj okrivljenika	8315	1515	10145	1897	4710	999	23170	4411
Vrste sankcija								
Spol	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
Uvjetna zatvorska kazna	2511	373	3405	570	1577	244	7493	1187
Bezuvjetna zatvorska kazna	1225	42	1426	58	591	30	3242	130
Novčana kazna	4004	802	2245	1996	2267	484	8516	3282
Uvjetna osuda sa zaštitnom mjerom	155	10	75	11	6	2	236	23

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, 2015.

Kratice

CEDAW - Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena Ujedinjenih naroda

DORH - Državno odvjetništvo Republike Hrvatske

EIGE - Europski institut za ravnopravnost spolova

EK – Europska komisija

EU – Europska unija

HAMAG INVEST - Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije

HBOR - Hrvatska banka za obnovu i razvoj

HOO - Hrvatski olimpijski odbor

HRT - Hrvatska radio televizija

HZJZ - Hrvatski zavod za javno zdravstvo

HZZ - Hrvatski zavod za zapošljavanje

HZZO - Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje

JAP – Zajednički memorandum o prioritetima politike zapošljavanja

KZ – Kazneni zakon

MB - Ministarstvo branitelja

MINPO - Ministarstvo poduzetništva i obrta

MP - Ministarstvo pravosuđa

MSPM -Ministarstvo socijalne politike i mladih

MUP - Ministarstvo unutarnjih poslova

MVEP - Ministarstvo vanjskih i europskih poslova

MZ - Ministarstvo zdravlja

MZOS – Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

NATO - Organizacija Sjeverno-atlantskog sporazuma

NN – Narodne novine

NRIS - National Roma Inclusion Strategy 2013-2020

OESS - Organizacija za europsku sigurnost i suradnju

PTSP - Posttraumatski stresni poremećaj

RACVIAC- Centar za sigurnosnu suradnju

RH - Republika Hrvatska

SAD - Sjedinjene Američke Države

SOIH – Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske

ULJPNM - Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina

UN - Ujedinjeni narodi

UNDP - Program Ujedinjenih naroda za razvoj

URS - Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske

Pregled zakonodavnih i drugih akata vezanih uz ravnopravnost spolova i uklanjanje diskriminacije žena

- Nacionalna politika za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine (NN, br. 88/11)
- Zakon o ravnopravnosti spolova (NN, br. 82/08)
- Zakon o azilu (NN, br. 79/07, 88/10, 143/13)
- Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN, br. 143/13)
- Zakon o državnim maticama (NN, br. 96/93 i 76/13)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (NN, br. 143/12, 56/13, 145/13)
- Zakon o liječništvu (NN, br. 121/03 i 117/08)
- Zakon o lokalnim izborima (NN, br. 144/2012)
- Zakon o mirovinskom osiguranju (NN, br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05, 43/07, 79/07, 35/08, 40/10, 121/10, 130/10 – pročišćeni tekst, 61/11, 114/11, 76/12, 112/13 i 133/13)
- Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (NN, br. 80/08 i 27/11)
- Zakon o obrani (NN, br. 73/13)
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14)
- Zakon o političkim strankama (NN, br. 34/01)
- Zakon o radu (NN, br. 93/14)
- Zakon o roditeljskim potporama (NN, br. 34/11, 54/13, 152/14)
- Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (NN, br. 73/13)
- Zakon o socijalnoj skrbi (NN, br. 157/13)

- Zakon o strancima (NN, br. 130/11 i 74/13)
- Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN, br. 85/2008 i 112/2012)
- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN, br. 105/11)
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti (NN, br. 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11, 12/12, 70/12, 82/13 i 159/13)
- Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (NN, br. 92/14)
- Obiteljski zakon (NN, br. 75/14)
- Kazneni zakon (NN, br.125/11, 144/12)
- Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja
- Kurikulum zdravstvenog odgoja
- Akcijski plan za uklanjanje prepreka u ostvarivanju pojedinih prava u području integracije stranaca za razdoblje od 2013. do 2015. godine
- Hrvatski nacionalni program za prevenciju HIV/AIDS-a 2011. – 2015.
- Migracijska politika Republike Hrvatske za razdoblje 2013.-2015. godine (NN, br. 27/13)
- Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020. (NN, br. 116/12)
- Nacionalna strategija za uključivanje Roma 2013.-2020.
- Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji 2011.-2016. (NN, br. 20/11)
- Nacionalni akcijski plan za provedbu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 (2000) o položaju žena, miru i sigurnosti i srodnih rezolucija za razdoblje od 2011. do 2014.
- Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja od 2011. do 2013. godine
- Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima, za razdoblje od 2012. do 2015. godine
- Nacionalni program psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima iz Domovinskog rata, Drugog svjetskog rata te povratnicima iz mirovnih misija
- Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava, za razdoblje od 2013.do 2016. godine
- Nastavni plan i program zdravstvenog odgoja za osnovne i srednje škole (NN, br. 106/13)
- Operativni program Razvoj ljudskih potencijala
- Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.“
- Pravilnik o načinu izvršenja sigurnosnih mjera zabrane približavanja i udaljenja iz zajedničkog kućanstva (NN, br. 76/13)

- Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja
- Protokol za postupanje u slučaju zločina iz mržnje
- Standardni operativni postupak policije u slučajevima nasilja u obitelji
- Smjernice za razvoj i provedbu aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2015.-2017. godine
- Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.
- Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj, za razdoblje od 2014. do 2020. godine
- Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016.
- Udžbenički standard (NN, br. 65/13)
- Zajednički memorandum o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske (JAP)

Popis priloga

1. Nacionalna politika za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/kb%20strategija%20za%20ravnopravnost%20spolova%20knjizica%20eng.pdf>
2. „Žene i muškarci u Hrvatskoj 2014.“, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2014.pdf
3. Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj, za razdoblje od 2014. do 2020. godine
<http://www.minpo.hr/UserDocsImages/Strategy%20of%20Women%20Entrepreneurship%20Development%20in%20the%20Republic%20of%20Croatia%202014%20-%202020.pdf>
4. Nacionalni akcijski plan za provedbu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 (2000) o položaju žena, miru i sigurnosti i srodnih rezolucija za razdoblje od 2011. do 2014.
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/dokumenti/nap%201325-publikacija%20eng%20indd.pdf>
5. Izvješće Republike Hrvatske o primjeni Pekinške deklaracije i Platforme za djelovanje (1995) i rezultata 23. posebne sjednice Opće skupštine UN-a (2000) – Peking +20
http://www.unece.org/fileadmin/DAM/Gender/publication/Croatia_national_report_Beijing_20.pdf
6. Među-izvješće o preporukama Vijeća za ljudska prava prema mehanizmu Univerzalnog periodičkog pregleda (UPR)
<http://www.mvep.hr/files/file/2014/140115-uppEN.pdf>